

La regeneració urbana pot salvar les ciutats amb voluntat política

Al seu llibre «Les ciutats invisibles» l'escriptor Italo Calvino va dibuixar tot un seguit d'espais imaginaris, sempre habitats i amb idiosincràsies molt particulars, on hi havia problemes per resoldre derivats de la gent. De fet, aquell món inventat per l'autor italià no era tan llunyà de la nostra societat i les nostres ciutats. Hi ha gent que no té suficient qualitat de vida a les seves llars, existeixen edificis abandonats o en mal estat i zones senceres de les grans ciutats, o pobles més petits, que es queden desèrtics i condemnats a l'abandonament. Per això, neix al seu moment el concepte de la regeneració urbana que es defensa, cada cop més, des de plataformes com Rehabimed, una associació que promou la rehabilitació sostenible i la revitalització social i econòmica dels centres històrics a la Mediterrània, tot projectant l'experiència a altres continents.

A Tarragona, on es parla molt tímidament del concepte de regeneració urbana, hi hem anat a trobar -perquè prenia part a una jornada organitzada per l'Agenda Urbana de Catalunya- al president de Rehabimed, Xavier Casanovas, amb qui hem conversat amb calma i sobre molts temes.

Xavier Casanovas. President de Rehabimed

Sr. Casanovas, a què respon la creació de Rehabimed i quina és la seva essència?

Respon a un interès d'internacionalitzar i donar a conèixer tot el que s'està fent a nivell europeu en l'àmbit de la rehabilitació. Això ens va permetre conèixer molta gent que estaven treballant en aquest sentit a França, Itàlia, Anglaterra i altres indrets. A partir d'aquí vam anar treballant diferents iniciatives, fent formació a diferents països i després va sorgir una iniciativa que es va dir «el procés de Barcelona» a través de la qual, la Unió Europea va voler donar una importància als països del sud, de manera que vàrem començar a treballar amb ells.

Com portàvem tota aquesta dinàmica, ens van cridar a una reunió que es va celebrar a Brussel·les i ens van constatar que necessitaven gent que organitzés projectes conjunts entre països del nord i del sud. Arran d'aquesta demanda, vàrem muntar un projecte en el que hi havia una trentena de països diferents, tots els del Mediterrani i altres del nord d'Europa com ara Finlàndia o Bèlgica. Aquest primer projecte va tenir molt èxit i n'hem anat fent molts altres que han acabat funcionant. El component fonamental ha estat, sempre, el concepte de rehabilitació i la regeneració urbana als països del sud.

Com teníem clar que anar fent projectes sense més no tenia massa sentit, és quan vam decidir muntar una entitat que aglutinés el *know-how* que anem adquirint. És així com neix, ara fa uns deu anys, Rehabimed.

Xavier Casanovas al Campus Catalunya de la URV

Hi han col·laborant més de 40 països, a través de les seves institucions i organitzacions. Com es tradueix aquesta sinergia de treball internacional?

Treballem amb els països del sud perquè és on tenim els projectes tot i que això no significa que deixem de fer encàrrecs i estudis sobre temes de rehabilitació que ens pugui fer, per exemple, l'Ajuntament de Barcelona o entitats d'altres indrets, com Itàlia o Grècia, amb les que col·laborem de manera habitual.

Ara, tot el gruix el centralitzem a la part sud i aquí tenim el Magreb (Marroc-Algèria-Tunísia) i tot el Mashreq (Egipte, Palestina, Jordània, Iraq, Aràbia Saudita).

Rehabimed aposta per la rehabi-

litació sostenible. Com es tradueix la seva aplicació depenent de cada país, tenint en compte que cada estat té el seu marc legal o les seves possibilitats?

La rehabilitació sostenible l'hem d'anar adaptant en funció de l'entorn perquè no és el mateix plantejar la rehabilitació d'un edifici a Alemanya que fer-ho al Marroc, per raons òbvies. Nosaltres entenem la sostenibilitat com a eficiència energètica o en la reducció del consum de materials no regulables, però també l'entendem des del punt de vista de la reincorporació de les tècniques tradicionals de construcció, com ara aquells sistemes constructius que, de forma passiva, resolen problemes d'altres temperatures. Tot això ho treballem

força. Hassan Fathy per a nosaltres és un referent en la reinterpretació dels materials tradicionals.

Un altre valor que es defensa és la preservació del patrimoni. De quin tipus de patrimoni estariem parlant i, tornant a la rehabilitació sostenible com a espai d'habitatge, pot o ha de tenir cap lligam?

Per a nosaltres és la base, perquè els que ens plantegem com a objectiu primordial és la millora de les condicions de vida de les persones. Ens interessen aquestes persones des del moment que estan vivint en uns edificis que tenen un valor patrimonial major o menor, però entrem sempre en conflicte perquè millorar les condicions de vida d'un edifici pensat fa cent anys, no és el mateix que construir un edifici nou. Nosaltres treballem per trobar l'equilibri que permeti millorar la qualitat de vida i preservar el patrimoni.

Com hi ha molts padrins per als monuments, ens orientem especialment cap al que anomenem els «patrimonis sense papers» que és aquell patrimoni que no està protegit, no està reconegut, ningú se'n preocupa i si l'enderroquen no passa res. Òbviament que també treballem a altres llocs que són Patrimoni de la Humanitat però al final hi ha una part d'edificis dins del teixit urbà que no interessen a ningú i a nosaltres sí.

Podem citar alguns dels exemples de les intervencions de Rehabimed a espais on s'ha aconseguit la millora de la qualitat de vida?

Sí. Hem treballat a Sale (Marroc) que és una ciutat molt important o a la ciutat de Marràqueix —que té un nivell de gentrificació molt important— on hem incidit en tota una sèrie d'edificis que són els que estan al costat d'aquells altres edificis que han estat restaurats a fons per gent adinerada que han fet de la ciutat la seva segona residència o turistes rics que s'hi han comprat allí la casa. Aquests edificis del costat que dic, on hi viuen trenta o quaranta famílies, han de ser immobles on aquesta gent segueixi vivint. La nostra tasca, per exemple, és construir lavabos si no en tenen, garantir que tinguin ventilació totes les habitacions, busquem solucions per a les persones i la seva qualitat de vida. Al final, posem en valor allò que té valor patrimonial i sensibilitzem als qui hi viuen sobre la importància que té el seu edifici. Aquest és el concepte final d'una rehabilitació sostenible adaptada

a l'entorn i a les necessitats dels habitants. Això a Marràqueix.

A la ciutat de Sale hem fet una altra cosa diferent, vinculada a la sensibilització. Allí hem generat uns processos participatius intentant extreure quines eren les seves preocupacions a l'entorn del patrimoni, fent uns fòrums en els quals hi participaven diferents agents de la ciutat i establien una sèrie de prioritats. A partir d'aquí actuàvem sobre els temes que ells havien marcat com a principals. Això ho vàrem fer al Marroc, Algèria i Tunísia.

Ara, per exemple, estem fent una actuació en col·laboració amb el British Council, en un petit poblet de Palestina on totes les cases tradicionals estan abandonades perquè tothom ha anat a viure a les cases noves. Nosaltres hem recuperat uns quants d'aquestes edificis com a centre cívic per activitats de la gent del poble i, de pas, hem identificat tots els elements de valor patrimonial, hem fet unes petites recerques arqueològiques i consolidar aquestes construccions tradicionals perquè no es degradin més.

Al final la gent ha d'entendre que el patrimoni no és un munt de pedres i un problema, sinó que és un recurs que cal protegir com a concepte identitari.

Parlem del concepte de la regeneració urbana. Com podem definir-lo inicialment?

És canviar d'escala. Si parlem de rehabilitació estem parlant d'edificis i si parlem de regeneració urbana, estem

parlant de ciutat o d'una zona concreta d'una ciutat si aquesta té una certa dimensió. En el cas de Tarragona, per exemple, estaríem parlant de barris. En aquest cas, els objectius no són de manera tant exponencial la rehabilitació dels habitatges, sinó que aquests passen per fer la ciutat més habitable. En aquest cas es parla d'espais urbans, de places, carrers, transport, aparcaments i tots els serveis que fan que la ciutat sigui còmoda i habitable.

A ciutats com Tarragona, on conviu el llegat històric amb les edificacions actuals, és fàcil d'aplicar?

Sí, si hi ha voluntat política és fàcil d'aplicar a tot arreu. Quan parlem de regeneració urbana estem parlant de decisions polítiques i els polítics s'han de mullar i decidir cap a quin model volen anar. Si el que estem fent és millorar pel turisme i expulsem a la població, perquè se'ls hi fa impossible assumir els costos de la regeneració, veiem una opció que és més que freqüent i gens estranya. Ara, si allò que volem és que els habitants es quedin al lloc on estan i fem la regeneració urbana, vol dir que caldrà més inversió pública. La primera opció significa que venem la ciutat a qui la vulgui comprar i la segona que la posem a l'abast dels seus habitants.

La regeneració urbana la pot proposar qui vulgui, des del Cap dels Serveis d'Arquitectura de l'Ajuntament de Tarragona a un aparellador, però sempre haurà de ser l'administració la qui es posi al capdavant.

Rehabimed ha fet l'assessorament internacional per revitalitzar la Medina de Gafsa, a Tunísia

Quines errades i encerts creu que hi ha en la gestió actual, o més recent, del patrimoni de la ciutat en relació a la consolidació de la ciutat com a tal?

Les polítiques que van cap a una direcció, acaben donant els seus resultats. A ciutats com Barcelona, on va plantejar una aposta social molt gran, un cop va tenir la ciutat recuperada es va produir un procés de gentrificació i d'increment de turisme tan exponencial que cap ajuntament ha estat capaç d'aturar-ho.

Els últims quatre anys han fet intents d'aturar-ho i a nivell ciutadà s'ha pres consciència que el turisme és un gran potencial però també un problema. Per tant, un cop assumit ara hi ha una feina important per revertir la situació que, sota el meu parer, és difícilment reversible.

Tarragona estaria a l'altra punta perquè no hi ha hagut política de recuperació del centre històric i no ha passat res de res. Llavors, passeges pel centre de la ciutat i veus edificis caiguts, solars bruts, immobles que es veu clarament que estan abandonats...

Al no fer-se cap política de regeneració de la part històrica, es va cap a una situació pitjor que la gentrificació i que és l'abandó. És a dir, que el turisme es mengi el concepte de ciutat no és massa agradable però econòmicament té un retorn, però deixar-ho caure és dramàtic.

Si parlem de la importància de la regeneració, tenint en compte que en temes de construcció Espanya sempre va endarrerida, en quina situació estem? I Tarragona, com està en relació a la resta de l'estat?

Abans de la crisi, a Espanya es construïa més que a França i Alemanya juntes. Érem la punta de llança de tot el moviment especulatiu del sector de la construcció fins que va arribar la crisi i vam passar de dalt a baix. Vivíem en una bombolla imaginària i l'únic que fèiem era especular i construir allò que no necessitàvem.

A Europa, des de fa uns quaranta anys, el 50% dels diners del sector de l'edificació estan destinats a construir edificis nous i l'altra 50% es destina a rehabilitar el patrimoni que inclou també els edificis existents. A Espanya, en aquest període, no hem passat mai del 25% dels diners destinats a la rehabilitació del patrimoni immobiliari existent. Això comporta que les ciutats creixin, que hi hagi més necessitats de servei, que s'abandonin els centres i que tot s'encareixi a nivell municipal fent una ciutat més complicada d'habitar si no es fa una gran inversió.

A Tarragona s'han millorat barris com Bonavista o Sant Pere i Sant Pau, que eren zones molt marginals, però les connexions i la centralitat que es requereixen a tota la ciutat no està ben resolt com a trama urbana.

El tipus d'habitatge a recuperar o preservar en l'àmbit de la regeneració urbana, quin seria aquí?

Tot aquell que es pugui recuperar. Quan parlem de regeneració urbana, fem una diagnosi i es veu quins edificis poden ser rehabilitats, quins s'han de preservar i quins cal renovar, enderrocant-los si cal dins del propi procés.

Qui s'ha de moure, implicar, per aconseguir aquesta preservació del patrimoni, per possibilitar la rehabilitació sostenible que parlàvem al principi?

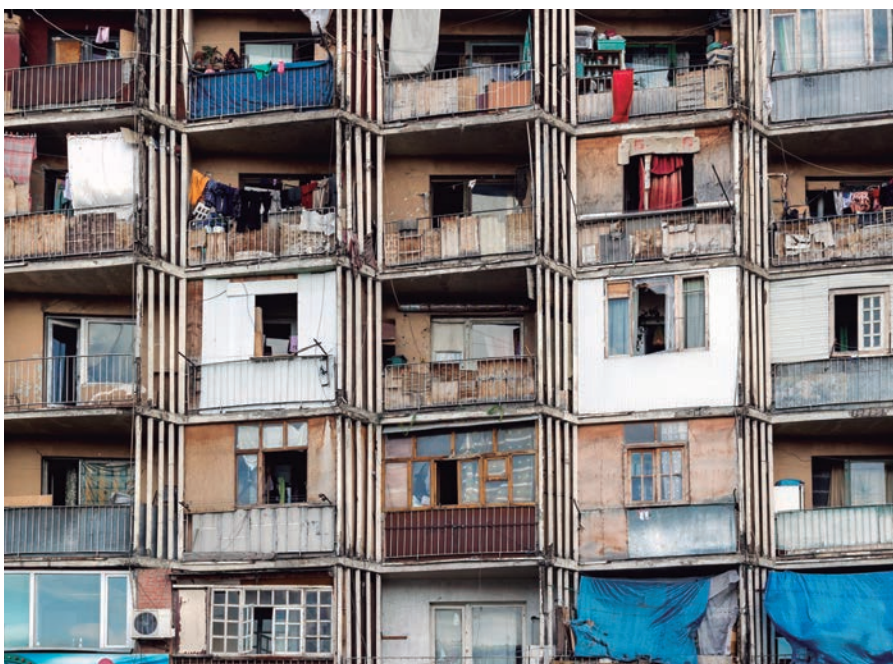
A la majoria de llocs és l'ajuntament qui ho ha d'organitzar, gestionant-ho i marcant les línies directrius, però a molts llocs qui ho mou són les associacions de veïns. Aquelles entitats veïnals més fortes, tenen una capacitat de contribuir a definir polítiques urbanes als ajuntaments molt important. Els col·lectius professionals, com el Col·legi d'Aparelladors i Arquitectes Tècnics de Tarragona, també hi tenen molt a dir i tenen una capacitat de fer pressió suficientment important per decidir o ajudar a decidir on cal fer actuacions de regeneració urbana.

En el cas de Tarragona, un dels problemes és la poca consciència municipal que sembla haver-hi i, per altra part, la poca incidència del teixit associatiu veïnal.

Llavors hi ha un problema important. Això no passa a Barcelona perquè les associacions de veïns tenen una força molt important i poden incidir en la presa de decisions. No oblidem que l'urbanisme va lligat sempre a interessos econòmics i que, per tant, abandonar una certa zona de la ciutat no respon a cap error, va més lligat a interessos concrets. La rehabilitació molt sovint no és negoci, és només millora de la qualitat de vida de les persones però no ho és per als promotors locals.

Per tant, és important que col·lectius com el d'aparelladors s'emponderin més en aquest sentit, agafant el lideratge en part, oi?

El que està clar és que hem de dir allò que pensem i més quan la demanda es fa des d'un col·lectiu. Estem en un punt intermedi perquè ni som ciutadans que passegen i no veuen en quin estat estan els edificis, ni som polítics que no van pels carrers fins que no arriben les eleccions. Penso que el paper de col·lectiu com els dels aparelladors passa per informar a les administracions.

La gentrificació porta, sovint, la degradació de les zones i abandonaments de barris sencers